

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Στυλιανού Γ. Παπαδοπούλου, Πατρολογία, Τόμος Α', Ἀθήναι 1976 (*).

Ὁ Χριστός κομίζει στους ἀνθρώπους ἕναν καινούργιο τρόπο ζωῆς: τήν ἁρμονική κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό καί, κατ' ἐπέκταση, μέ τόν ἑαυτό του, τό συνάνθρωπό του καί τή φύση. Ὁ Θεός εἶναι κοινωνία ἀγάπης καί ἐλευθερίας, ὁ συνάνθρωπος φίλος καί ἀδελφός, ἡ φύση μέγας οἶκος, ἰδοῦ οἱ ἐρμηνευτικές ἐξισώσεις τῆς ζωῆς.

Οἱ ἄνθρωποι πού ἀγωνίζονται νά βιώσουν αὐτή τή νέα ἱεράρχηση ἀναγκῶν σχηματίζουν τήν Ἐκκλησία. Χρέος τῆς Ἐκκλησίας στόν κόσμο εἶναι νά δίνει μαρτυρία τοῦ τρόπου ζωῆς της, νά καταθέτει τήν ἀντίληψή της γιά τά καίρια καί μέγιστα τοῦ βίου. Ἐπιπλέον, νά ἀντιμετωπίζει σωστά τίς αἱρέσεις, τίς ἐσφαλμένες δηλαδή ἀντιλήψεις γιά τή ζωή. Καθῆκον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νά διακρίνει τό ἀληθές ἀπό τό ψευδές, τό καθολικό ἀπό τό μερικό, τό πρῶτο ἀπό τό δεύτερο. Τό λειτουργήμα αὐτό ἐπιτελοῦν οἱ ὀνομαζόμενοι πατέρες καί διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας. Πρόκειται γιά ἐκεῖνα τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας πού ἔχουν τό χάρισμα τῆς διδαχῆς. Ἐνῶ ὅλοι οἱ πιστοί ὀφείλουν νά βιώνουν τήν ἀλήθεια, μόνο κάποιοι ἀπό αὐτούς μποροῦν νά ἐκφράσουν τήν ἀλήθεια αὐτή μέ ὀρθό καί κατάλληλο τρόπο.

Αὐτούς τούς πατέρες καί διδάσκालους τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων παρουσιάζει στόν Α' τόμο τῆς Πατρολογίας του ὁ Καθηγητής Στυλιανός Παπαδόπουλος. Πρόκειται γιά βιβλίο 502 σελίδων, τό ὁποῖο ἐκδόθηκε στήν Ἀθήνα τό 1976. Ἐκτοτε γνώρισε ἀρκετές ἐπανεκδόσεις. Ὁ Καθηγητής Παπαδόπουλος παρουσιάζει τό ὑλικό του σέ τρία μέρη. Στό πρῶτο μέρος

(*) Εἰσήγηση στήν παρουσίαση τῶν τριῶν τόμων τῆς Πατρολογίας τοῦ Καθηγητῆ Στυλιανοῦ Παπαδοπούλου, πού ὀργάνωσε ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου, στίς 3 Φεβρουαρίου 2011, στή Λευκωσία.

προσφέρει έκτενη εισαγωγή, στην οποία αναλύει όλα τὰ σχετικά μέ τήν Πατρολογία. Στό δεύτερο μέρος παρουσιάζει τούς πατέρες καί διδάσκαλους τοῦ δεύτερου αἰῶνα καί στό τρίτο μέρος τούς πατέρες καί διδάσκαλους τοῦ τρίτου αἰῶνα. Γιά κάθε πρόσωπο προτάσσονται πληροφορίες πού τό ἐντάσσουν στόν ἱστορικό καί κοινωνικό του περίγυρο, ἀκολουθεῖ παρουσίαση καί ἀνάλυση τῆς θεολογικῆς προσφορᾶς του καί ἔπεται βιβλιογραφία. Ἡ αἰσθητική τοῦ βιβλίου ὑπηρετεῖ ἄριστα αὐτή τή διάταξη. Ἐπιπλέον ἡ γλῶσσα τοῦ συγγραφέα δημιουργεῖ ἔντονη τήν αἴσθηση συνομιλίας μέ ζωντανά πρόσωπα. Πρόκειται γιά μία ἀκόμη ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης τοῦ συγγραφέα γιά ὅσους παρουσιάζει, ἀλλά καί τή μέριμνά του γιά τόν ἀναγνώστη.

Κάποιος, καλόπιστα, θά μπορούσε νά ρωτήσει: Μήπως ὅταν μιλάμε γιά βιβλία Πατρολογίας, μιλάμε γιά θρησκευτικές ἐγκυκλοπαίδειες, στίς ὁποῖες ἀπλῶς τὰ λήμματα ἀντί νά παρατίθενται μέ ἀλφαβητική σειρά παρατίθενται μέ χρονολογική; Μήπως πρόκειται γιά βιβλία, πού ἐνδιαφέρουν μόνο τούς ἐπαγγελματίες θεολόγους; Καί ἐν τέλει, ὁ μή εἰδικός ἀναγνώστης τί ἔχει νά ὠφεληθεῖ ἀπό τέτοιου εἴδους βιβλία; Ἡ Πατρολογία τοῦ Καθηγητῆ Παπαδόπουλου ἀπαντᾷ μέ ἀπόλυτη ἐπιτυχία στούς ἀνωτέρω ἐνδοιασμούς. Ἡ Πατρολογία του δέν ἀποτελεῖ ἀπλό κατάλογο προσώπων καί πληροφοριῶν, ἀλλά ἐκφέρει τόν ἀγῶνα καί τήν ἀγωνία τῆς Ἐκκλησίας νά μορφώσει καί νά μεταμορφώσει τόν κόσμο. Πρόκειται γιά παρουσίαση τοῦ διαλόγου τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν ἐκάστοτε ἐποχή, δηλαδή μέ τὰ μεγάλα ὑπαρξιακά προβλήματα τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι, κατ' ἀρχή, στό διάλογό της μέ τόν κόσμο ἡ Ἐκκλησία ἀγωνίζεται νά ὑπερβεῖ τόν κίνδυνο τοῦ σεκταρισμοῦ. Σεκταρισμός εἶναι ἡ Ἐκκλησία νά κλεισθεῖ στόν ἑαυτό της, νά γίνει μία ὁμάδα θρησκόληπτων καί φανατικῶν, πού ἀρνοῦνται νά διαλεχθοῦν μέ τούς ἄλλους καί τό σήμερα. Ἀποτέλεσμα νά βρίσκονται στό περιθώριο τῆς κοινωνίας, κατακρίνοντας τόν κόσμο καί ἀγαλλιαζόμενοι γιά τήν ἐπερχόμενη καταστροφή του, τήν ὁποία συνεχῶς προφητεύουν. Ἀντιθέτως κίνδυνος γιά τήν Ἐκκλησία στό διάλογό της μέ τόν κόσμο εἶναι ἡ ἐκκοσμίκευση. Ἐδῶ ἡ Ἐκκλησία χάνει τήν αὐτοσυνειδησία της, υἱοθετεῖ τὰ κριτήρια τοῦ κόσμου καί ἐκπύπτει σέ ἓνα ἀκόμη κοινωνικό θεσμό, πού ἀπλῶς ικανοποιεῖ τίς λεγόμενες θρησκευτικές ἀνάγκες

τοῦ λαοῦ. Ὁ Καθηγητής Παπαδόπουλος δείχνει τόν ἀγῶνα τῶν πατέρων νά φυλαχθοῦν ἀπό αὐτοὺς τοὺς δύο κινδύνους, ὥστε νά καταθέσουν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ.

Συνεπῶς ὁ Καθηγητής Παπαδόπουλος φανερώνει τὸ διάλογο τῶν πατέρων γιὰ τὸ φωτισμὸ τῶν μεγάλων ὑπαρξιακῶν ἐρωτημάτων: Τί εἶναι ὁ Θεός, ὁ ἄνθρωπος, ὁ κόσμος; Τί εἶναι ἡ ζωὴ, ὁ ἔρωτας, ἡ ἀγάπη; Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ὑπερβεῖ τὴ φθορά καὶ τὸ θάνατο; Σέ τοῦτα τὰ αἰώνια ἐρωτήματα τῶν ἀνθρώπων, οἱ πατέρες κατέθεσαν τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας ὡς συγκεκριμένο τρόπο ζωῆς, καλώντας τόν καθένα νά τὸν βιώσει, καὶ συνεπῶς νά ἐπαληθεύσει προσωπικά τὸ ἀληθές ἢ ὄχι τοῦ πράγματος.

Ἔτσι, ἀπέναντι στίς ἀντιλήψεις τῶν φυσικῶν θρησκευτῶν γιὰ ἕνα Θεό τρομοκράτη, χωροφύλακα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, οἱ πατέρες παρουσίασαν τόν Θεό τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἀπέναντι στόν ἀδιάφορο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μακάριο στήν ἀπομόνωσή του Θεό τῆς φιλοσοφίας, πρόβαλαν τόν Θεό τῆς ἐνανθρώπησης καὶ τῆς φιλάνθρωπίας. Ἀπέναντι στίς δυαλιστικές φιλοσοφίες ἐπέμειναν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ψυχοσωματική ἐνότητα, συνεπῶς ὁλόκληρος ὁ ἄνθρωπος καὶ ὄχι μόνο ἡ ψυχὴ του εἶναι κεκλημένος στὴ σωτηρία. Ἀπέναντι στίς κοινωνικές ἰδεολογίες τοῦ ἀτομικισμοῦ καὶ τῆς μαζοποίησης ἔδειξαν, ὅτι ἄνθρωπος καὶ συνάνθρωπος δέν εἶναι ἀντίπαλοι καὶ ἐχθροί, ἀλλὰ ἕτεροι ἐταῖροι. Ἀπέναντι στίς παγανιστικές ἀντιλήψεις, ὅτι τὴ φύση κυβερνοῦν τὰ ἄστρα καὶ πονηρές δυνάμεις ἔδειξαν, ὅτι ἡ φύση εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, συνεπῶς ἡ σχέση ἀνθρώπου καὶ φύσης δέν εἶναι χρηστικὴ καὶ ὠφελιμιστικὴ, ἀλλὰ λειτουργικὴ καὶ μεθεκτική.

Ὁ Καθηγητής Παπαδόπουλος προσφέρει τὰ μέγιστα στόν ἀναγνώστη, γιατί τόν βοηθᾷ νά κατανοήσῃ, ὅτι ὅλη ἡ πατερικὴ παράδοση εἶναι ἀγῶνας γιὰ τὴν κατάδειξη τῆς ὑπαρξιακῆς σημασίας τῶν δύο μεγάλων δογμάτων: τοῦ τριαδικοῦ καὶ τοῦ χριστολογικοῦ. Σέ αὐτά τὰ δύο δόγματα συγκεφαλαιώνεται ὁλόκληρη ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία. Ὅταν λέμε δόγματα, δέν ἐννοοῦμε πράγματα ἀφηρημένα καὶ μεταφυσικά, ἄσχετα μέ τόν ἄνθρωπο καὶ τὴ ζωὴ, πού ἀπλῶς τὰ δεχόμαστε γιὰ νά εἴμαστε ὑποτίθεται καλοὶ Χριστιανοί. Ὅχι, τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας συνοψίζουν τὴν ἐμπειρία τῆς γιὰ τὰ καίρια τῆς ζωῆς. Ἔτσι, ὁ Καθηγητής βοηθᾷ τόν ἐπαρ-

κῆ ἀναγνώστη νά κατανοήσει τί σημαίνει τό τριαδικό τοῦ Θεοῦ: Ὁ Θεός ἦταν ἓνα μόνο πρόσωπο, δέν θά ἦταν ἀγάπη. Μέ ἓνα μόνο πρόσωπο ὑπάρχει ἀτομικισμός, μοναξιά, συσπείρωση στόν ἐγωκεντρισμό καί ἀδιαφορία γιά τόν ἄλλο. Ὁ Θεός ἦταν δύο πρόσωπα, θά κινδύνευε ἀπό τήν ἀποκλειστικότητα, νά ἀγαπᾷ δηλαδή αὐτόν πού σέ ἀγαπᾷ. Τότε ἡ ἀγάπη θά κινδύνευε νά ἐκπέσει σέ ἓνα δίφθογγο ἐγωισμό, πού ἀδιαφορεῖ γιά τόν τρίτο. Τό γεγονός ὅτι ὁ Θεός εἶναι κοινωνία τριῶν προσώπων, φανερώνει, ὅτι ἡ αὐθεντική ἀγάπη εἶναι ὑπέρβαση τῆς μονάδας, δηλαδή τῆς κλειστότητας, εἶναι ὑπέρβαση τῆς дуάδας, δηλαδή τῆς ἀποκλειστικότητας, καί ἀνοιγμα πρὸς τοὺς πάντες. Στὴν Ἁγία Τριάδα τό ἐγώ, τό ἐσύ, ὁ ἄλλος συγκατοικοῦν στό ἐμεῖς. Ὁ ἓνας μέ τόν ἄλλο, διὰ τοῦ ἄλλου, γιά τόν ἄλλο. Κάθε πρόσωπο εἶναι μοναδικό καί ἀνεπανάληπτο καί ταυτόχρονα βρίσκεται σέ πλήρη ἐνότητα μέ τὰ ἄλλα. Αὐτό εἶναι τό πρότυπο κοινωνίας, πού ἡ Ἐκκλησία προβάλλει καί γιά τήν ἀνθρωπότητα. Κάθε ἀνθρώπος καλεῖται νά ὑπερβῇ τόν ἐγωισμό του καί κάθε σχέση ἀποκλειστική καί νά κοινωνήσῃ μέ τοὺς πάντες. Ζητούμενο μία παγκόσμια ἀδελφική κοινότητα, στήν ὁποία ἡ ἐνότητα δέν συγχύζει καί ἡ διαφορά δέν διαιρεῖ.

Ὁ Καθηγητής Παπαδόπουλος μᾶς παρουσιάζει, ἀκόμη, τόν ἀγῶνα τῶν πατέρων γιά τή δημιουργία αὐτῆς τῆς κοινωνίας. Ἰδοὺ γιατί οἱ πατέρες ἀσχολοῦνται μέ τήν οἰκονομία, τήν πολιτική, τήν ἐργασία, τό γάμο, τήν ἀγωγή. Γιατί κάθε πτυχή τῆς ζωῆς ὀφείλει νά ὑπηρετεῖ καί νά θεραπεύει συγκεκριμένες ἀνάγκες συγκεκριμένων ἀνθρώπων, ἐδῶ καί τώρα, πάντα καί παντοῦ.

Ἀλλά ἄς ὑποθέσουμε, ὅτι ἔχει πραγματοποιεῖ αὐτή ἡ κοινωνία, ὅτι ὅλοι οἱ θεσμοί λειτουργοῦν ἄψογα, ὅτι οἱ ἀνθρώποι ἔχουν λύσει τό λεγόμενο κοινωνικό πρόβλημα. Ὑπάρχει, ὅμως, τό πρόβλημα τοῦ θανάτου. Ὁ θάνατος δέν μπορεῖ νά νικηθεῖ, τότε ὁ ἀνθρώπος εἶναι ἓνα τραγικό ὄν σέ ἓνα μάταιο κόσμο. Ἐδῶ οἱ πατέρες προβάλλουν τό χριστολογικό δόγμα, τήν ὑπαρξιακή δηλαδή σημασία τῆς κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό. Στήν κοινωνία αὐτή ὁ ἀνθρώπος κερδίζει κατὰ χάρη τήν ἀθανασία, μπορεῖ νά ζεῖ αἰωνίως. Ἀσφαλῶς ὄχι σέ μία ἀτομικιστική κατάσταση δίκην φαντάσματος, ἀλλά σέ ἀρμονική σχέση μέ τοὺς πάντες. Πρόκειται γιά τήν ὑπαρξιακή ἐκείνη κατάσταση, στήν ὁποία ὁ χρόνος καί ὁ χῶρος δέν χωρίζουν

πλέον τούς ανθρώπους, αλλά οί άνθρωποι μπορούν νά κοινωνοῦν ἐρήμην κάθε μορφῆς φθορᾶς.

Σέ τελική ἀνάλυση ὁ Καθηγητής Παπαδόπουλος μέ τήν Πατρολογία του μᾶς θυμίζει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος σῶζεται μέ τή δημιουργία καί καλλιέργεια βαθειῶν ὑπαρξιακῶν δεσμῶν, ὅτι χωρίς ἐλευθερία καί ἀγάπη ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνας ἄταφος νεκρός. Συνεπῶς Πατρολογία δέν εἶναι ἡ ἀπλῆ, παράθεση ἱστορικῶν προσώπων καί γεγονότων ἀλλά ἡ παρουσίαση τοῦ ἀγῶνα τῶν ἀνθρώπων γιά τά μέγιστα. Στή σελίδα 76 τοῦ βιβλίου ὁ Καθηγητής σημειώνει, ὅτι, ὅπως οἱ τραγωδοί ἀναδεικνύουν τήν ὄντολογία τῆς κλασικῆς Ἑλλάδας, ἔτσι, τηρουμένων τῶν διαφορῶν, οἱ πατέρες ἀναδεικνύουν τήν ὄντολογία τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως οὐδεὶς μπορεῖ νά κατανοήσῃ τόν Ἑλληνισμό χωρίς γνώση τῶν τραγωδῶν, ἔτσι οὐδεὶς μπορεῖ νά κατανοήσῃ τόν Χριστιανισμό ἐρήμην τῶν πατέρων. Χωρίς τήν οἰκείωση μέ τούς πατέρες κινδυνεύουμε ἀπό τήν ἀλλοτρίωση καί τήν ἀποξένωση, τή λήθη τοῦ ὑπαρξιακοῦ μας προορισμοῦ. Στόν Καθηγητή Στυλιανό Παπαδόπουλο ὀφείλουμε χάριτες καί εὐχαριστίες, γιατί μέ τό ἔργο του μᾶς θυμίζει αὐτόν τόν προορισμό, τή μετάβαση δηλαδή ἀπό τή φιλαυτία στή φιλαλληλία, ἀπό τήν ἀνάγκη στήν ἐλευθερία, ἀπό τό θάνατο στή ζωή.

ΣΤΑΥΡΟΣ Σ. ΦΩΤΙΟΥ

Ἄν. Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου

Γιά μιά ὑγιή καί ζωντανή οἰκογένεια, Λευκωσία 2011.

Τό βιβλίον τοῦτο, τό ὁποῖον ἀποτελεῖ ἔκδοσιν τῆς Σχολῆς Γονέων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, περιλαμβάνει τίς ἀκόλουθες ἀξιόλογες μελέτες: 1. Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Βασιλείου Θερμοῦ: «Ἡ κρίση στήν οἰκογένεια σήμερα καί ἡ θεραπεία της», 2. Τῆς Θεολόγου καί Νευρολόγου - Ψυχιάτρου Μαγδαληνῆς Τσολάκη: «Ψυχαγωγία: Ἐπηρεάζει τήν προσωπικότητα μέσα στήν οἰκογένεια;» 3. Τοῦ Μητροπολίτη Σισανίου καί Σιατίστης Παύλου: «Γιατί χωρίζουν τά ἀνδρόγυνα; Αἷτια - πρόληψη - θεραπεία», 4. Τῆς Παιδοψυχιάτρου Ἑλένης Παραδεισιώτου: «Σύγχρονα προβλήματα ἀγωγῆς Γονέων καί Παιδιῶν», 5. Τῆς Εἰδικῆς Ἐρευνητρίας Ντίνας Παπαθανασοπούλου: «Σύγχρονα παιχνίδια: Πῶς ἐπιδροῦν στό μυαλό

τῶν παιδιῶν μας;» Καί 6. Τοῦ Ἐπισκόπου Καρπασίας Χριστοφόρου: «Ἡ αὐθεντικότητα τῶν συζύγων μέσα στήν οἰκογένεια».

Προλογίζοντας τήν ἔκδοσιν ταύτην, ὁ Μακαριώτατος ἀναφέρεται στήν πρό διετίας περίπου ἴδρυσιν τῆς Σχολῆς Γονέων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου καί γράφει, ὅτι «μέσα ἀπό τίς διαλέξεις, ἀπό καταξιωμένους πνευματικά καί ἐπιστημονικά ἀνθρώπους, καί τήν κατάθεση τῶν προβλημάτων τῶν γονέων, ἀποβλέπομε εἰς τό νά πετύχουμε τήν πνευματική τους καλλιέργεια. Θεωροῦμε, ὅτι ἡ καλλιέργεια αὕτη εἶναι ἡ μόνη πνευματική ἀντίσταση, πού μᾶς ἔχει ἀπομείνει ἀπέναντι στόν ὁδοστρωτήρα τῆς ἠθικῆς καί πνευματικῆς κρίσης, πού μαστίζει σέ παγκόσμια κλίμακα τήν κοινωνία μας» (σελ. 9).
